

BOSHLANG'ICH SINIF DARSLARIDA TA'LIM-TARBIYA BERISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK USULLARI

Samarqand viloyati Qo'shrabot tumani

35-umumta'lim maktab boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

Qaxxarova Sarvinoz Abduvaliyevna

Annotatsiya: Bugungi kunda ta'lim berishning zamonaviy usullari ko'payib bormoqda. Bunday metodlarni qo'llash ta'lim sifatini oshiradi. Maqolada zamonaviy usulda ta'lim-tarbiya berishning pedagogik usullari boshlang'ich ta'lim o'quvchilari uchun qo'llash bo'yicha ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, metod, pedagogik usullar, pedagogik texnologiya, o'quvchilar, dars, o'qituvchi.

Jamiyatda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish talim tizimida katta o'zgarishlarni, shu jumladan vazifalari, qarashlari, maqsadlari, tushunchalari, mazmuni, didaktikasi va o'quv jarayonlari uslublari, maktab jihozlari, ish va o'quv jarayonini tashkil etish, natijada talim va tarbiya o'qituvchilar, ish vaqtini va ish odatlarini o'zgartirish, o'quv jarayonini nazorat qilish, o'quv natijalari va ishning boshqa natijalarini baholash yuzaga keladi. [5] Talim jarayonining muvaffaqiyati uning shakligagina emas, balki qollanilayotgan metodlar samaradorligiga ham bogliqdir. Talim nazariyasida o'qitish (talim) metodlari markaziy orin egallaydi. «Metod» yunoncha metodos soz bolib, «yol», tatbiq qilish kabi manolarni anglatadi. Talim metodi talim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning aniq maqsadga erishishiga qaratilgan birgalikdagi faoliyatlaridir. O'qituvchining yangi mavzuga tayyorgarlik korishida metodlar va metodik usullarni tanlashi - bu ularning ozaro almashinuvini vaqt va didaktik maqsad boyicha muvozanatlashtirish demakdir. Pirovard natijasida o'quvchilar aqliy va amaliy faolligining yuqori darajasini taminlashga sharoit yaratiladi. [1] Togri qollanilgan metodlar obektiv voqelikka oid bilimlarni chuqurlashtiradi va yaxlit hamda

mashg'ulotning ilmiy-nazariy darajasini oshiradi. Ketma-ket saralangan oqitish metodlari malum darajada bilish va kasbiy qiziqishini rivojlantirishga, mustaqil amaliy faolyatni faollashtirishga olib keladi. Talim metodlari deyilganda, organilayotgan materialni egallashga qaratilgan turli didaktik vazifalarni hal etish bo'yicha oqituvchining orgatuvchi ishi va oquvchilarning oquv-bilish faoliyatini tashkil etish usullari yigindisi tushuniladi. Didaktikada, shuningdek, ta'lim usullari atamasi ham keng qollanadi. Talim usuli - talim metodining tarkibiy qismi yoki alohida tomoni. Metodlar bilan usullar munosabati ozaro bir-biriga boglangan. Usul va metod butun va qism sifatida bir-biriga boglanadi. Usullar yordamida faqat pedagogik yoki oquv vazifasining bir qismi hal qilinadi. Xuddi shu metodik usullar turli metodlarda foydalanilgan bolishi mumkin. Va aksincha, xuddi shu metod turli oqituvchilar tomonidan turli usullarda ochib berilishi mumkin. Masalan, oqituvchilar tomonidan ko'p qollaniladigan mashq manbasiga ko'ra amaliy metod hisoblansa, uni qollash esa bir nechta usullar (mashqning qoidasini oqib berish, bittasini namuna sifatida bajarib korsatish (2-usul), oqituvchining namunasi asosida oquvchilar tomonidan mashqning bajarilishi, oquvchilar tomonidan bajarilgan mashqlarni tekshirish va xatolarini tuzatish va boshqalar) yordamida amalga oshiriladi. Oqituvchilarning ayrimlari esa, «metod» tushunchasining orniga «uslub» tushunchasini ham qollaydilar. Ammo «uslub» tushunchasi «metod» atamasining mohiyatini ozida toliq aks ettira olmaydi. Chunki uslub ko'proq xususiy (soz borayotgan holatda aynan oqituvchiga xoslikni ifoda etadi) tavsifga ega bolib, aniq maqsadga erishish yoli sifatida xizmat qila olmaydi. Pedagogik texnologiya - bu muayyan loyiha asosida tashkil etiladigan, aniq maqsadga yonaltirilgan hamda ushbu maqsadning natijalanishini kafolatlovchi pedagogik faoliyat japyoni mazmunidir.[2] Har qanday pedagogik texnologiya, jumladan umummadaniy dunyoqarashni shakllantirishga yonaltirilgan texnologiya ham ozaro hamkorlik, muloqot, ularning bir-birlariga tasirlari eng zamonaviy talablarga javob bergan holda, oqituvchi talim-tarbiya jarayonini tashkil etish va boshqarish tamoyillari, yollari, umummadaniy dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiluvchi metod va uslublar, talabalar shaxsi faoliyatni tog'ri tashkil etish, ular bilan hamkorlik qilish, muloqotga kirishish, pedagogik faoliyatini tashkil etish

jarayonida yuzaga keluvchi muammo va qarashlarni birgalikda hal etish, auditoriyada ijodiy hamkorlik, ishchanlik muhitini hosil qilishga doir shakl va metodlar bilan qurollangan bolishi lozim.[3] Boshlangich sinflarda hikoya oqish metodi boyicha tavsiya. Zamonaviy maktab oldiga qoyilgan vazifalar, kichik maktab yoshidagi oquvchilar umumiy rivojlanishining osganligi, psixologiya va xususiy metodika sohasidagi yutuqlar, sinfda oqish mazmuni va oqitish metodlariga ozgartirish kiritishni talab etmoqda. Boshlangich sinflarning oqish darsliklarida amaliy jihatdan turli janrga mansub asarlar berilgan. Oqish darsida hikoya, sher, ertak, masal, maqol, doston, rivoyat va topishmoq kabi janrlar organiladi. Bunday turli janrdagi asarlar yaratilishi, uslubi jihatdan oziga xos xususiyatlarga ega bolib, oquvchilarga ham tasiri turlicha boladi. Shuning uchun, turli janrdagi badiiy asarlarni oqishda oqituvchidan unga mos usullar tanlash talab etiladi. Hikoya kichik hajmli badiiy asar bolib, unda kishi hayotidagi malum bir voqea, hayotning muhim tomonlarini umumlashtirib tasvirlanadi. [3] Hikoya boshlangich sinflar uchun mos janr. Oquvchilarni qahramonlarning xatti-harakati, tashqi korinishi, voqea-hodisalar haqidagi hikoyalar koproq qiziqtiradi. Hikoyani oqishda uning mazmunini tahlil qilish va shu asosda oquvchilar nutqini ostirish markaziy orin egallaydi. Hikoya oqib bolingach, oquvchilarga oz fikr-mulohazalarini bildirishi uchun vaqt beriladi. Oqilgan hikoya yuzasidan beriladigan savollar orqali oquvchilarga asarning yoqqan-yoqmaganligi, qaysi qahramon xarakteri tasir etgan- etmaganligini aniqlanadi. Shundan song hikoya syujeti, voqeaning yonalishini ochishga, personajlar xarakterini tushunishga, asarning asosiy goyasini ochishga qaratilgan savollar beriladi. Boshlangich sinflarda oquvchilarni ertakning otkir, maroqli syujeti, favqulodda ajoyib voqealari maftun etadi. Lekin hikoya janri hayotiyliigi bilan oziga xosdir. Hikoyada inson hayoti, u bilan bogliq voqealar haqidagi lavhalar bayon etiladi. Oquvchilar qahramonlarning xarakteri va xususiyatlari bilan qiziqadilar. Boshlangich sinf «Oqish» darsliklarida berilgan hikoyalar mavzu jihatidan xilma-xil bolib, qahramonlar ham bir-biridan farq qiladi. Oquvchilar hikoyadagi qahramonlarga baho berishda, oz shaxsiy-axloqiy tushunchalaridan kelib chiqib tariflaydilar. Oqituvchining vazifasi oquvchilar bilan asarni tahlil qilib, ular nutqiga personajlarning axloqiy, intellektual, emotsional

sifatlarni kiritishdan iborat. Bu adabiy qahramonlarning xarakterini yaxshi yoritish shartlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ishmuxamedov R. J. Innovatsion texnologiyalar yordamida talim samaradorligini oshirish yollari. Toshkent - 2004
2. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Qarshi - 2000.
3. Saydahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar (nazariya va amaliyot). - T. : Moliya, 2003.